

Beleidskader Integraal beheer Openbare Ruimte Gemeente Ommen

Naar vraaggericht beheer met ruimte voor participatie

September 2013.

Bestuursdienst Ommen-Hardenberg.

Projectgroep IBOR Ommen 2013

Samenvatting

Eind 2012 is besloten een andere aanpak te kiezen om te komen tot het vaststellen van de gewenste kwaliteit bij het beheer van de openbare ruimte in de gemeente Ommen. Deze wijziging hield in dat eerst aan de raad gevraagd zal worden een beleidskader vast te stellen voor de gehele openbare ruimte. Daarin moet zichtbaar worden gemaakt welk beheer mogelijk is binnen het beschikbare budget en wat dat betekent voor het te realiseren onderhoudsniveau. Daarna kan de verdere uitwerking in de afzonderlijke beheerplannen voor de wegen, bermen en sloten, openbaar groen, openbare verlichting, straatreiniging en gladheidsbestrijding plaatsvinden.

Als voorwaarde is gesteld dat er tijdens het proces nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan participeren door de raad en participeren door vertegenwoordigers van bewoners en andere belanghebbenden (landbouw, recreatie, natuur- en milieu, landgoederen en andere ondernemers). Het uiteindelijk vast te stellen beleidskader moet op draagvlak kunnen rekenen bij de gebruikers van de openbare ruimte. Daarbij is ook als voorwaarde gesteld een opzet te kiezen die aansluit op het eerder vastgestelde Gemeentelijk Omgevings Plan Ommen (GOP).

In dit rapport is het proces beschreven dat is gevolgd om tot vaststelling van een gedragen beleidskader voor beheer van de openbare ruimte te komen. Het huidige beheer van de openbare ruimte is geanalyseerd. Op veel onderdelen is de kwaliteit van de aanwezige voorzieningen nu nog als minimaal basis te kwalificeren. Dat betekent dat nagenoeg alle voorzieningen in de openbare ruimte voldoende tot goed onderhouden worden en goed functioneren.

Dit relatief gunstige beeld is mede te danken aan diverse projecten die in het recente verleden zijn uitgevoerd. Daardoor is veel areaal in beheer toegevoegd dat in prima staat verkeerd en de komende jaren nog relatief weinig onderhoud vraagt. Door deze uitbreiding van het areaal in beheer zal er op termijn echter meer geld nodig zijn om de voorzieningen in stand te houden. Daar komt bij dat de gemeente Ommen moet bezuinigen. Voorstellen worden nu verder uitgewerkt, waarbij ook gedacht wordt aan fors verminderen van budgetten voor onderhoud wegen en openbaar groen. Daardoor is het in de komende jaren niet langer mogelijk de huidige wijze van beheren in stand te houden.

Gekozen wordt voor een werkwijze die te typeren is als *vraaggericht beheer met ruimte voor participatie*. Door te kiezen voor deze nieuwe manier van beheren van de openbare ruimte wordt bereikt dat de kwaliteit van beheer meer wordt afgestemd op de vraag van de gebruikers. Daarbij is rekening gehouden met vermindering van beschikbare middelen voor onderhoud.

Onderhoudsniveaus zijn niet langer op alle plaatsen gelijk. Bij het te realiseren onderhoudsniveau wordt rekening gehouden met de visie zoals is verwoord in de werksessies die in de afgelopen maanden met vertegenwoordigers van gebruikers van de openbare ruimte zijn gehouden. Daarnaast is bepalend de keuze die eerder in het GOP is gemaakt: de gemeente kent de hoogste prioriteit toe aan het centrum, gevolgd door de woongebieden en de doorgaande recreatieve fietsverbindingen.

Schoon, veilig en duurzaam zijn de uitgangspunten voor toekomstig beheer van de openbare ruimte in Ommen. Schoon wordt mede bepaald door de ambitie die daaraan is toegekend door de deelnemers aan de werksessies. Daar waar de veiligheid van het gebruik van de openbare ruimte in het geding kan komen, stelt de gemeente vast op welke wijze de staat van die voorziening gecontroleerd zal worden. Om invulling te geven aan duurzaam beheer wordt voorgesteld te investeren in bermbeheer en openbare verlichting.

Deze uitgangspunten worden nu vertaald in de afzonderlijke beheerplannen. De gemeente zal daarin ook graag gebruik maken van verschillende vormen van participatie bij beheer en onderhoud door bewoners, bedrijven en andere organisaties. Van deelnemers aan de werksessies zijn veelbelovende suggesties ontvangen. De gemeente gaat actief aan de slag om samen met de deelnemers de ontvangen voorstellen verder uit te werken in de vorm van proefprojecten.

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Inleiding	4
2. Uitgangspunten beleidskader	5
2.1 Afkaderen domein openbare ruimte	5
2.2 Gemeentelijk Omgevings Plan Ommen GOP	5
2.3 Participeren raadsleden	6
2.4 Participeren vertegenwoordigers en belanghebbenden	6
3. Huidige situatie beheer openbare ruimte	7
3.1 Arealen in beheer	7
3.2 Budget en kwaliteit	8
3.3 Totaal beeld huidig beheer	9
4. Visie op beheer van de openbare ruimte	10
4.1 Ontwikkelingen	10
4.2 Keuzes voortvloeiend uit de analyse	11
5. Ambities voor toekomstig beheer	12
5.1 Resultaten werksessies	12
6. Financieel kader	14
6.1 Omvang mogelijke bezuinigingen	14
6.2 Consequenties bedrijfsvoering	14
7. Beleidskader IBOR Ommen	15
7.1 Algemene uitgangspunten	15
7.2 Wegbeheer	15
7.3 Bermen en sloten	16
7.4 Beheer openbaar groen	18
7.5 Beheer openbare verlichting	19
7.6 Riolering en water	20
7.7 Overige voorzieningen in de openbare ruimte	20
7.8 Gladheidsbestrijding en straatreiniging	21
7.9 Stimuleren participatie	22
8. Vervolgacties	24
8.1 Uitwerking in beheerplannen	24
8.2 Monitoring	24
8.3 Communicatie	25

1. Inleiding

Eind 2012 is besloten een andere aanpak te kiezen om te komen tot het vaststellen van de gewenste kwaliteit bij het beheer van de openbare ruimte in de gemeente Ommen. Deze wijziging hield in dat eerst aan de raad gevraagd zal worden een beleidskader vast te stellen voor de gehele openbare ruimte. Daarin moet zichtbaar worden gemaakt welk beheer mogelijk is binnen het beschikbare budget en wat dat betekent voor het te realiseren onderhoudsniveau. Nadat dit beleidskader door de raad is vastgesteld kan de verdere uitwerking in de afzonderlijke beheerplannen voor de wegen, bermen en sloten, openbaar groen, openbare verlichting, straatreiniging en gladheidsbestrijding plaatsvinden.

Als voorwaarde is gesteld dat er tijdens het proces nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan participeren door de raad en participeren door vertegenwoordigers van bewoners en andere belanghebbenden (landbouw, recreatie, natuur- en milieu, landgoederen en andere ondernemers). Het uiteindelijk vast te stellen beleidskader moet op draagvlak kunnen rekenen bij de gebruikers van de openbare ruimte. Daarbij is ook als voorwaarde gesteld een opzet te kiezen die aansluit op het eerder vastgestelde Gemeentelijk Omgevings Plan Ommen (GOP).

In dit rapport wordt beschreven hoe het beleidskader IBOR Ommen tot stand is gekomen. In hoofdstuk 2 zijn de uitgangspunten verwoord die zijn gehanteerd. Kernpunten daarbij zijn zorgen voor draagvlak bij de gebruikers van de openbare ruimte en aansluiten op de keuzes die eerder zijn gemaakt bij het Gemeentelijk Omgevings Plan (GOP). Daarna is in hoofdstuk 3 een beeld geschetst van het huidige beheer van de openbare ruimte in Ommen. Daartoe is in cijfers uitgedrukt welk areaal in beheer is, hoeveel geld daaraan wordt besteed en in welke kwaliteit dat nu resulteert.

In hoofdstuk 4 wordt de visie op beheer van de openbare ruimte in Ommen beschreven. Daarbij is geanalyseerd welke feiten, trends en factoren van invloed zijn op het toekomstig beheer. Vanuit die ontwikkelingen worden keuzes op hoofdlijnen gemaakt hoe een verantwoord beheer van de openbare ruimte in Ommen gestalte kan krijgen. Belangrijk daarbij zijn de resultaten van de werksessies die met vele groepen van gebruikers zijn gehouden om hun visie te vernemen. Hierdoor wordt richting gegeven aan de ambitie die voor de komende jaren wordt nagestreefd bij het beheer van de openbare ruimte en dat is beschreven in hoofdstuk 5.

In hoofdstuk 6 wordt het financieel kader omschreven. Het beschikbare budget is immers van groot belang voor de mate waarin de ambities gerealiseerd kunnen worden. Vervolgens is in hoofdstuk 7 uitgewerkt wat dit betekent voor het toekomstig beheer. Per thema is het te realiseren onderhoudsniveau beschreven, de wijze waarop dat gerealiseerd kan worden en de middelen die dat vraagt. Het rapport eindigt in hoofdstuk 8 met de vervolgacties die na vaststelling van dit beleidskader ondernomen gaan worden.

2. Uitgangspunten voor op te stellen beleidskader

1.1 Afkaderen domein openbare ruimte.

Eerst moet duidelijk zijn wat precies wordt verstaan onder openbare ruimte. Besloten is voor dit project de openbare ruimte te definiëren als alle terreinen die de gemeente in eigendom heeft en die vrij toegankelijk zijn. Dat betekent dat sportterreinen en begraafplaatsen geen onderdeel uitmaken van dit project.

2.2 Gemeentelijk Omgevingsplan Ommen (GOP).

In het GOP is uitgesproken dat de gemeente in het kader van beheer en onderhoud van de openbare ruimte wordt ingedeeld in structuurgebieden. Dat maakt het mogelijk om per structuurgebied verschillende kwaliteitsniveaus voor de openbare ruimte vast te leggen. Er worden vijf structuurgebieden onderscheiden:

Centrum Ommen:

- Centraal gelegen veel gebruikte ruimte
- Toerisme, horeca, detailhandel

Hoofdstructuur:

- Hoofdverbindingen binnen en buiten de bebouwde kommen

Woongebieden:

- Wonen, spelen, verblijven: veilig en prettig

Bedrijventerreinen:

- Verzamelgebied bedrijvigheid: functionaliteit

Buitengebied:

- Landbouw en natuurgebieden
- Ook toerisme en recreatie

In het GOP kent de gemeente de hoogste prioriteit toe aan het centrum, gevolgd door de woongebieden en de doorgaande recreatieve fietsverbindingen. In het buitengebied zorgt de gemeente goed voor de gemeentelijke eigendommen.

In het GOP is verder uitgesproken dat het de opgave van de gemeente is om bij de inrichting en het beheer en onderhoud van de openbare ruimte ervoor te zorgen dat deze bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van de gemeente en dat dit op duurzame wijze wordt gerealiseerd. Schoon, veilig en duurzaam zijn uitgangspunten. Daarbij is het ook een opgave om de burgers in toenemende mate bij inrichting, gebruik en beheer van de openbare buitenruimte te betrekken.

Om hieraan tegemoet te komen zijn er meerdere bijeenkomsten georganiseerd met de verschillende groepen gebruikers van de openbare ruimte. In deze werksessies is gekozen voor een “matrixbenadering”. Dat betekent dat in lijn met het GOP wordt onderzocht welke keuzemogelijkheden er zijn per thema en per structuurgebied voor het te realiseren onderhoudsniveau op hoofdlijnen (hoog, basis of laag). De gebruikers van de openbare ruimte is gevraagd welke keuzes zij hierin willen maken maar ook in welke mate zij mogelijkheden zien hierin te participeren.

2.3 Tijdig informeren en participeren raadsleden.

Aan het begin van het proces zijn alle raadsleden uitgenodigd deel te nemen aan een werksessie voor de raad. Doel van die bijeenkomst was enerzijds een helder beeld te schetsen van het huidige beheer van de openbare ruimte. Daartoe is met de bus een rondje Ommen gemaakt. Op lokaties is toelichting gegeven op specifieke aandachtspunten vanuit het beheer en onderhoud. Daarnaast is de raadsleden gevraagd aan te geven met welke aandachtspunten rekening gehouden moet worden in het vervolg van het proces. Alle raadsfracties waren aanwezig bij deze werksessie. De resultaten van deze werksessie zijn mede bepalend geweest voor de verdere opzet en gevolgde werkwijze bij de te houden werksessies met bewoners, bedrijven en andere organisaties die betrokken zijn bij de openbare ruimte.

2.4 Participeren door vertegenwoordigers van bewoners en andere belanghebbenden. Mede gezien de positieve ervaringen opgedaan tijdens de raadssessie is door het projectteam besloten om de participatie door vertegenwoordigers te laten plaatsvinden op een vergelijkbare wijze als is toegepast bij de raadssessie. Dat betekent dat eerst is geschetst hoe het huidige beheer van de openbare ruimte is te duiden in beelden (foto's van structuurgebieden per thema) en cijfers (arealen, huidig beheerbudget, huidige kwaliteitsniveau). Vervolgens kregen de deelnemers de gelegenheid per thema en per structuurgebied een score toe te kennen; 3 onderdelen benoemen waaraan meer aandacht besteed moet worden; maar ook 3 onderdelen waar onderhoud wel wat minder kan. Tevens was er gelegenheid andere aandachtspunten aan te geven en er is gevraagd naar mogelijkheden voor participatie bij beheer en onderhoud (bewoners, bedrijven, andere organisaties).

In september is een reactienota werksessies IBOR Ommen 2013 opgesteld en verstuurd naar alle deelnemers van de werksessies. In hoofdstuk 5 worden de belangrijkste resultaten van de gehouden werksessies verder besproken.

3. Huidige situatie beheer openbare ruimte Ommen

3.1 Arealen in beheer

	Centrum	Hoofdstr.	Woongebied	Bedrijventerrein	Buitengeb.	Totaal
<u>Wegbeheer:</u>						
Wegen, asfalt (m2)	1.000	379.000	195.000	34.000	809.000	1.418.000
Wegen elementen (m2)	14.000	51.000	325.000	10.000	21.000	421.000
Wegen beton (m2)	-	1.500	7.500	-	14.000	23.000
Kunstwerken (stuks)	-	11	13	-	37	61
Bermen (m2)	-	275.000			1225.000	1.500.000
Bomen (stuks)	280	10.000	3.899	446	12.000	26.000
Sloten (m1)	-	20.000	8.000	15.000	175.000	218.000
Onverhard (m2)	-	-	-	-	464.000	464.000
<u>Groenbeheer</u>						
Openbaar groen (ha)	2,6	1,7	77	9,1	-	90,4
Bossen (ha)	-	-	-	-	466	466
Hertenkamp			1			
<u>Water en riolering</u>						
Stedelijk water (ha over naar waterschap)			14,8	2,2	-	17
Rioleringen (km)						96
Rioolgemalen en verzamelgemalen						47
Aantal pompunits						327
<u>Voorzieningen</u>						
Openbare verlichting (aantal lichtpunten)	69	911	2394	174	544	4092
VRI en markeringen		1 (sanering 2014)				
Straatmeubilair (borden + bewegwijzering)						
Speelvoorzieningen (aantal speelplekken)			30			
Routestructuren (recreatieve fietspaden in km)					61	61
<u>Operationeel beheer</u>						
Gladheidbestrijding (km weg)						117
Straatreiniging						
Evenementen (Koninginnedag, 5 Bissinghdagen, kerstmarkt en 3 zomeractiviteiten)						10

(Gegevens Bestuursdienst Ommen-Hardenberg 2011)

3.2 Budget en kwaliteit

	Budget 2013 (x 1000€)	Buitendienst (x 1000 €)	Huidige kwaliteit (Hoog, Basis, Laag)	Geregistr. meldingen (gem. per jaar)
<u>Wegbeheer:</u>				
Wegen,	914	10	Laag/Basis 2011)	
Kunstw. elem. verharding	186	16	Laag/Basis 2011	totaal 61
Bermen/sloten	548	269	Basis (CROW oud)	
Onverhard	52	20	Laag	
<u>Groenbeheer</u>				
Openbaar groen	816	311	Hoog (centrum) rest Basis	
Bossen	84	21	Basis (FSC beheerplan)	totaal 15
Hertenkamp	8	1	Basis	
<u>Water/riolering:</u>				
Stedelijk water	(10)	(10)	Basis (onderdeel groen)	0
Rioleringen	585	49	Basis (ruim voldoen aan wet)	8
<u>Voorzieningen</u>				
Openbare verlichting	274	4	Masten B, Armaturen L, Lampen H	91
VRI/markering	68	1	Geen gegevens	-
Straatmeubilair	71	35	Geen gegevens	15
Speelvoorzieningen	48	11	Hoog/Basis inspectie 2012	3
Routestructuren	116	11	Hoog	-
<u>Operationeel beheer</u>				
Gladheidbeestr.	101	25	Basis	
Straatreiniging	224	112	Hoog (centrum) rest Basis	33 (2012)
Evenementen	13	7	Geen gegevens	
TOTAAL	4108	904		

(Financiële gegevens productbegroting gemeente Ommen 2013)
(Kwaliteitsindicatie uit beheerplannen 2011, 2012 en informatie themaleiders)

3.3 Totaal beeld huidige beheer

In de afgelopen jaren zijn de nodige gegevens verzameld en daaruit zijn de bovenstaande tabellen samengesteld. Vergelijking van gegevens uit de afgelopen jaren leert dat de arealen in beheer in verschillende structuurgebieden zijn toegenomen doordat uitbreidingsplannen gerealiseerd zijn. Daarbij blijken de beschikbare budgetten beperkt te zijn meegegroeid. Op onderdelen zijn de onderhoudsmiddelen in de afgelopen jaren echter ook verminderd (o.a. budget voor wegbeheer en berm- en slootbeheer).

Voor het bepalen van de huidige kwaliteit is geen aparte inventarisatie uitgevoerd. De bij de Bestuursdienst Ommen-Hardenberg beschikbare gegevens zijn geanalyseerd en daarbij is aansluiting gezocht bij de landelijk veel gebruikte systematiek van CROW voor onderhoudsniveaus (Kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2013; CROW, september 2013.)

Vanuit de bekende gegevens is deze systematiek vereenvoudigd weergegeven in drie kwalificaties:

Hoog (mooie en comfortabele voorzieningen; maximaal enige schade maar waarschuwingsgrens niet overschreden en geen onderhoud nodig).

Basis (functionele voorzieningen; waarschuwingsgrens is overschreden en klein onderhoud is nodig of binnen 5 jaren groot onderhoud uit te voeren).

Laag (onrustig beeld, discomfort en enige vorm van hinder: de richtlijn is overschreden en binnen 2 jaren is groot onderhoud nodig).

Uit de gegevens blijkt dat de kwaliteit nu nog op veel thema's als kwaliteit Basis is aan te merken. Dit relatief gunstige beeld is mede te danken aan projecten die recent zijn uitgevoerd waardoor er arealen zijn toegevoegd die in een prima staat verkeren. Dit effect zal ook in 2013 en 2014 nog van toepassing zijn gezien de projecten die nog in uitvoering komen.

Gelet op de toegenomen arealen in beheer en de daaraan verbonden onderhoudsvraag in de komende jaren is het echter niet langer mogelijk de huidige kwaliteit voor alle onderdelen van het beheer en in alle gebieden te handhaven. Keuzes moeten gemaakt worden en dat vraagt een andere benadering van het beheer van de openbare ruimte.

In de volgende hoofdstukken wordt geschetst hoe het toekomstig beheer vorm kan krijgen. Daarbij is het van belang de ontwikkeling in kwaliteit in de komende jaren kritisch te volgen. Dat betreft dan in het bijzonder de staat van de voorzieningen die nu al een matige staat van onderhoud kennen (sommige asfaltwegen, onverharde wegen, enkele kunstwerken en openbare verlichting met relatief veel verouderde armaturen) . In hoofdstuk 8 is beschreven hoe de ontwikkeling in de staat van onderhoud van de verschillende onderdelen zal worden gevolgd.

4. Visie op beheer van de openbare ruimte in Ommen

Om tot een visie op het toekomstig beheer te komen is eerst een analyse gemaakt van de feiten, trends en factoren die van invloed zijn op het beheer. Vanuit die ontwikkelingen worden keuzes op hoofdlijnen gemaakt hoe een verantwoord beheer van de openbare ruimte gestalte kan krijgen.

4.1 Ontwikkelingen.

Belangrijk feit is de conclusie die is getrokken aan het eind van het vorige hoofdstuk: met de tot nu toe gevolgde werkwijze die veelal gebaseerd is op rationeel beheer van de openbare ruimte en gegeven de toename van het areaal in beheer en de teruglopende beschikbare middelen is het niet langer mogelijk het kwaliteitsniveau op alle thema's en in alle gebieden te handhaven op minimaal het niveau B. Er zal een andere werkwijze gevolgd moeten worden en er moet rekening mee gehouden worden dat er in bepaalde gebieden een lagere kwaliteit van de openbare ruimte zal ontstaan.

Belangrijke trend is *vraaggericht beheer*. Niet alle plaatsen en thema's zijn voor de gebruikers van de openbare ruimte even belangrijk. Op bepaalde plaatsen kan geaccepteerd worden dat de openbare ruimte er minder verzorgd en minder aangekleed uitziet. Mogelijk kunnen bepaalde voorzieningen wel deels verdwijnen of anders ingericht worden. Door een gericht onderzoek uit te voeren onder de gebruikers van de openbare ruimte in Ommen is zicht te krijgen op de keuzes die men als gebruiker hierin wil maken. Dit is uitgevoerd in de vorm van werksessies waarin aan groepen gebruikers van de openbare ruimte is gevraagd hun visie op beheer en onderhoud kenbaar te maken (zie het volgende hoofdstuk).

Een andere landelijke trend is participatie in beheer en onderhoud door bewoners, bedrijven en andere betrokkenen bij de openbare ruimte. Participatie door deze groepen kan als aanvulling op- en in samenspraak met beheer door de gemeente een goede oplossing zijn. De meest directe gebruikers van de openbare ruimte weten vaak heel goed waar knelpunten in beheer en onderhoud aanwezig zijn en hoe die op te lossen. Het resulteert vaak in grotere betrokkenheid bij de openbare ruimte. Het kan daarnaast ook positief effect hebben op de onderlinge saamhorigheid in een woonstraat of wijk (sociale cohesie).

Belangrijke factor hierbij is zorgen voor een veilig te gebruiken openbare ruimte. Daarin ligt een belangrijke verantwoordelijkheid van de gemeente die niet lichtzinnig afgeschoven kan worden. Constructieve veiligheid van wegen, kunstwerken en andere voorzieningen in de openbare ruimte vraagt een vaktechnische beoordeling waarvoor de gemeente verantwoordelijkheid moet nemen. Dat geldt eveneens voor het efficiënt in stand houden van voorzieningen om kapitaalvernietiging te voorkomen. Daarbij is het ook niet wenselijk meer claims voor opgelopen schade te ontvangen als gevolg van onvoldoende onderhouden voorzieningen in de openbare ruimte.

Met de vaststelling van het GOP is eerder ook richting gegeven aan de te maken keuzes bij beheer en onderhoud. In het GOP kent de gemeente de hoogste prioriteit toe aan het centrum, gevolgd door de woongebieden en de doorgaande recreatieve fietsverbindingen. In het buitengebied zorgt de gemeente goed voor de gemeentelijke eigendommen. In het GOP is uitgesproken dat het de opgave van de gemeente is om bij de inrichting en het beheer en onderhoud van de openbare ruimte ervoor te zorgen dat deze bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van de gemeente en dat dit op duurzame wijze wordt gerealiseerd. Schoon, veilig en duurzaam zijn uitgangspunten. Daarbij is het ook een opgave om de burgers in toenemende mate bij inrichting, gebruik en beheer van de openbare buitenruimte te betrekken.

4.2 Keuzes voortvloeiend uit de analyse

Het is niet langer mogelijk het huidige beheer in stand te houden en daarmee minimaal een kwaliteitsniveau B voor alle thema's en in alle gebieden te realiseren. In de komende periode wordt gekozen voor een benadering die te typeren is als *vraaggericht beheer met ruimte voor participatie*. Het zal ertoe leiden dat er meer differentiatie in kwaliteit per thema en per gebied zal ontstaan. Richtinggevend hiervoor is de hoofdlijn van de uitgesproken visies uit de werksessies. Daarnaast is de keuze uit het GOP (gemeente kent de hoogste prioriteit toe aan het centrum, gevolgd door de woongebieden en de doorgaande recreatieve fietsverbindingen) medebepalend.

De gemeente staat positief tegenover participatie bij beheer en onderhoud door bewoners, bedrijven en andere organisaties en wil die participatie stimuleren en faciliteren. In Ommen is hiervan al een prima voorbeeld bekend in de vorm van onderhoud speelvoorzieningen door groepen bewoners. Deze werkwijze is mogelijk ook bij andere vormen van beheer in de openbare ruimte toepasbaar. Deelnemers aan de werksessies zijn uitgenodigd hierop hun visie kenbaar te maken. Veelbelovende suggesties worden als proefproject in gang gezet (zie hierna 7.9 Stimuleren participatie).

Schoon, veilig en duurzaam zijn in het GOP als uitgangspunten voor beheer van de openbare ruimte benoemd. Schoon wordt mede bepaald door de eisen die daaraan door de gebruikers worden gesteld. In de werksessies is hieraan uitgebreid aandacht besteed. Daar waar de veiligheid van het gebruik van de openbare ruimte in het geding kan komen, stelt de gemeente vast op welke wijze de staat van die voorziening gecontroleerd zal worden (inspecties, frequenties etc.). Om invulling te geven aan duurzaam beheer is per thema ook besproken op welke wijze daaraan impulsen te geven zijn (zie de uitwerking in H7).

5. Ambities voor toekomstig beheer

In de visie op het beheer is uitgesproken dat vertegenwoordigers van groepen gebruikers van de openbare ruimte een belangrijke rol vervullen bij het bepalen van de ambitie voor kwaliteit beheer openbare ruimte: *vraaggericht beheer*. In de periode april-juli 2013 zijn er in totaal 8 werksessie georganiseerd. De eerste bijeenkomst was de bijeenkomst met de raadsleden die plaatsvond op 19 april, waarbij alle fracties vertegenwoordigd waren. Op hoofdlijnen zijn accenten aangebracht en ook zijn er aandachtspunten benoemd. Waardering van de aanwezigen was er voor de opzet van de middag en er is instemming uitgesproken met de geplande vervolgacties.

In mei zijn er 2 sessies met vertegenwoordigers van bewoners gehouden. In juni is een volgende sessie met bewonersvertegenwoordigers gehouden. Daarnaast vonden in juni werksessies plaats met bestuur LTO, bestuur OVO, de leden van het recreatieplatform en bestuursleden van Natuurmilieuvereniging De Vechtstreek. In juli vond de werksessie plaats met landgoedeigenaren. Met bestuur HVO is het niet gelukt een werksessie te houden. Als bijlage bij dit rapport is de Reactienota werksessies IBOR Ommen 2013 opgenomen met daarin een uitgebreide beschrijving van de resultaten van alle gehouden werksessies.

5.1 Resultaten werksessies

Uit de gehouden sessie met raadsleden, met vertegenwoordigers van bewoners, OVO, LTO, Natuurmilieu De vechtstreek, de landgoedeigenaren en de ontvangen reacties van recreatieondernemers komt vanzelfsprekend niet altijd eenzelfde visie tot uiting. In de werksessies is er tussen de belangengroeperingen soms op een verschillende manier gewicht toegekend aan het belang van de thema's per structuurgebied. Dat is verklaarbaar vanuit de belangen die vertegenwoordigd worden. Toch is er ook op veel onderdelen overeenstemming in de uitgesproken visies. Dat betreft dan de volgende onderwerpen.

Veilig gebruik van de wegen is belangrijk en daarom moet het onderhoud van de wegen minimaal op basisniveau komen dan wel gehandhaafd blijven.

Bermonderhoud vraagt in de komende jaren meer aandacht. Het gaat dan om zowel het maaibeeld als ook het vijzelen/aanvullen/verharden; daarbij kan de uitvoering ook efficiënter.

Kijk nog eens goed hoe er op kosten voor groen onderhoud bespaard kan worden. Denk daarbij aan andere beheervormen en plaatselijk herinrichten zonder het groene karakter van Ommen aan te tasten.

Benut mogelijkheden voor verduurzamen van de openbare verlichting (plaatselijk minder lichtpunten, minder lichtsterkte of energiearmer), maar borg veiligheid (verkeer en sociaal).

Uitvoeren van een saneringsronde gericht op beperken bebording en meubilair lijkt zinvol.

Burgerparticipatie stimuleren; nog meer faciliteren en stimuleren speelvoorzieningen in beheer bij bewoners. Ook andere vormen van participatie onderzoeken en faciliteren.

Recreatie is belangrijk voor Ommen; zorg er daarom voor dat de recreatieve voorzieningen ook in de toekomst op hoog niveau onderhouden worden.

Straatreiniging en gladheidbestrijding kunnen op bepaalde plaatsen gericht uitgevoerd worden (meer maatwerk toepassen).

Veel verschillende objecten en gebieden zijn benoemd als Parels van Ommen. Soms betreft dat specifieke objecten waar de gemeente direct verantwoordelijk is voor het beheer. Daarnaast zijn ook landschappelijke elementen als parels benoemd zoals De Vecht en de Lemelerberg, waarop de gemeente maar beperkt invloed kan uitoefenen. Bij de uitwerking in beheerplannen zal voor alle genoemde parels nut en noodzaak van hoog onderhoudsniveau onderzocht worden. Voorwaarde daarbij is dan wel dat er een relatie ligt met het beheer van openbare ruimte. Daarbij zullen ook mogelijkheden van participatie door derden de aandacht krijgen.

Deze onderwerpen worden in hoofdstuk 7 verder uitgewerkt en vertaald naar het toe te passen beheer en onderhoud in de komende jaren.

6. Financieel kader

6.1 Omvang mogelijke bezuinigingen

Belangrijk voor het proces van besluitvorming is de discussie die in de raad werd gevoerd over mogelijke bezuinigingsonderwerpen. In het nu voorliggende voorstel zal ook beheer van de openbare ruimte met aanzienlijk minder middelen uitgevoerd moeten worden.

Voor IBOR is van belang de voorstellen die gericht zijn op vermindering van het budget voor onderhoud wegen (asfalt) met € 195.000,- Ook wordt voorgesteld budgetten voor beheer openbaar groen met € 65.000,- en formatie beheer openbaar groen met € 62.500,- te verminderen. Daarnaast wordt een generieke korting op inkoop toegepast van 4%. Dit betekent voor de budgetten die beschikbaar zijn voor beheer van de openbare ruimte dat in totaal nog eens een bedrag van ruim € 18.000,- bezuinigd dient te worden.

In de raadsvergadering in juni is nog niet besloten over afzonderlijke voorstellen. De raad zal in het najaar zelf besluiten nemen over de kaders van IBOR in Ommen en de daaraan te besteden middelen. Om toch een realistisch beeld te schetsen van het te realiseren kwaliteitsniveau in de komende jaren is er in dit voorstel rekening mee gehouden dat de bezuinigingsvoorstellen die de openbare ruimte betreffen inderdaad uitgevoerd gaan worden.

6.2 Consequenties bedrijfsvoering

Vermindering in de beschikbare budgetten en formatie voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte hebben direct gevolgen voor de bedrijfsvoering. Inzet van personeel en materieel zal veranderen. De snelheid waarmee die wijziging is door te voeren hangt samen met de flexibiliteit van de organisatie om snel op deze nieuwe ontwikkelingen te anticiperen.

Door de ambtelijke samenvoeging Ommen en Hardenberg ontstaat er ruimte om efficiënter te gaan werken. Dat werkt ook door voor de nieuw gevormde samengevoegde buitendienst. Een andere inzet van personeel maar ook de aanschaf van nieuwe apparatuur vraagt echter wel tijd en geld. Daarbij betekent verandering in werkwijze ook wijziging bij de inzet van derden bij het uitvoeren van werkzaamheden in de openbare ruimte. Juist bij het werk in de openbare ruimte (in het bijzonder de groenvoorziening) worden arbeidskrachten vanuit sociale werkvoorziening ingezet. De exacte gevolgen voor deze groep medewerkers worden eind 2013 zichtbaar als bekend is welke middelen beschikbaar zijn voor aanbesteden van werkzaamheden.

7. Beleidskader IBOR Ommen

7.1 Algemene uitgangspunten

Met de in hoofdstuk 5 beschreven resultaten uit de werksessies en gegeven de beschikbare middelen voor de komende jaren geschetst in hoofdstuk 6, is nu de vertaling te maken naar de nieuwe wijze van beheer met de daarbij te realiseren kwaliteit per thema en per structuurgebied in de openbare ruimte in de gemeente Ommen.

Voor alle thema's is uitgesproken dat bij het gebruik van de openbare ruimte het uitgangspunt moet zijn een **veilig verblijf**. Door gericht beheer en tijdig treffen van onderhoudsmaatregelen zorgt de gemeente hiervoor. Dat betekent constructief veilige wegen, kunstwerken maar ook veilige bermen. Ook houdt dit in dat bomen en lichtmasten in goede conditie, dan wel constructief in voldoende staat blijven. Per thema stelt de gemeente vast welke onderdelen hiertoe gericht geïnspecteerd gaan worden, op welke wijze dat plaats zal vinden en met welke frequentie. In alle nog uit te werken beheerplannen is dit een vast onderdeel dat in de vorm van een procesbeschrijving geborgd zal worden.

Daarbij hoort ook een **schoon beeld** van goed onderhouden openbare ruimte. Dat betekent streven naar kwaliteitsbeeld voor verzorging en netheid B. De wijze waarop dit per thema wordt gerealiseerd zal in de deelbeheerplannen worden uitgewerkt.

Een derde element betreft **duurzaam beheren**. Juist in het beheer van de eigen gemeentelijke voorzieningen kan de gemeente direct werk maken van meer duurzame toepassingen. In de beschrijvingen van de thema's in 7.2 worden enkele realistische mogelijkheden van duurzame toepassingen benoemd. Verdere uitwerking van dit aspect zal in de op te stellen beheerplannen aandacht krijgen.

7.2 Wegbeheer

In de afgelopen jaren zijn meerdere grote wegenprojecten uitgevoerd. Ook in het komende jaar is dat nog het geval. Hierdoor is het de verwachting dat de kwaliteit van de wegen in 2014 gemiddeld op ten minste Basiskwaliteit is gebracht. Daarna zal geleidelijk zichtbaar worden dat de kwaliteit van de wegen weer terugloopt doordat er aanzienlijk minder geld beschikbaar is voor het wegonderhoud (vanaf 2014 structureel € 195.000,- minder jaarlijks te besteden). Hierdoor is er minder geld beschikbaar om groot onderhoud uit te voeren en dat raakt op termijn vooral de kwaliteit van de asfaltwegen.

Om het jaar worden alle wegen in de gemeente Ommen geïnspecteerd. Met deze gegevens wordt een onderhoudsplanning opgesteld waarbij rekening gehouden wordt met belang van de wegen en risico van gebruik. Van belang is ook in samenspraak met andere beheerders werk met werk te maken.

Voor het behoud van een goede kwaliteit van asfaltwegen zijn een stabiele ondergrond, voldoende zijwaartse ondersteuning en een goede ontwatering van groot belang. Hier ligt een relatie met het bermbeheer. Asfaltwegen in het buitengebied houden langer een basiskwaliteit als het bermonderhoud goed op orde is. Investeren in bermbeheer in de vorm van aanbrengen van bermverhardingen en tijdig verlagen van te hoge bermen betekent verlenging van de levensduur van verhardingen op plattelandswegen. Een voorstel om deze verduurzamingsmaatregel uit te voeren wordt hierna onder 7.3 beschreven.

Het streven is erop gericht het onderhoudsniveau van elementenverhardingen en de kunstwerken te handhaven op huidige niveau Basiskwaliteit. Veel elementenverhardingen zijn te vinden in de woonstraten. Hulpmiddel bij het bepalen van de kwaliteit van deze verhardingen is jaarlijks uitvoeren van een voorjaarschouw in samenspraak met bewoners en bedrijven (vraaggericht beheer). Dit is verder beschreven in 7.9 participatie.

Verantwoord wegbeheer stelt als eis dat periodiek in beeld wordt gebracht wat de staat van de wegen in de gemeente Ommen is. Te lang uitstellen van onderhoud kan tot kapitaalvernietiging leiden. Op dit moment worden eens per 2 jaren alle wegen geïnspecteerd. Door deze gegevens in het beheersysteem in te voeren is periodiek rapporteren van de kwaliteit mogelijk. Landelijk is het gegevensbeheer in ontwikkeling. Onderzocht zal worden of een vertaling mogelijk is naar een kwaliteitsnorm zoals eerder ook is beschreven in de huidige productbeschrijving 2013: 80% van de wegen hebben binnen 5 jaren geen groot onderhoud nodig (Kwaliteitsniveau Hoog of Basis): maximaal 20 % van de wegen moet binnen 2 jaren constructief verbeterd worden (niveau C).

Speciale aandacht verdienen ook de kunstwerken. Alle kunstwerken in Ommen zijn in 2012 globaal geïnspecteerd. Veel kunstwerken kennen een matig verzorgingsniveau maar zijn constructief wel op peil. Als vervolgactie daarop zijn 3 kunstwerken nader geïnspecteerd. Eén kunstwerk is ondertussen weer in goede staat gebracht (Hessel Mulertbrug). De 2 andere kunstwerken (fietsbrug Regge Giethmen en Laarbrug) houden de aandacht.

Verdere uitwerking vindt plaats in het wegenbeheerplan. Uitgangspunten hierbij zijn:

- Vermindering van het beschikbare budget voor asfaltwegen met structureel € 195.000,-
- Geen vermindering budget voor elementenverhardingen en kunstwerken
- Verlengen levensduur asfaltwegen door investering in maatregelen bermbeheer
- Kwaliteitsniveau 80% Hoog/Basis handhaven voor de verharde wegen in alle structuurgebieden; signaleren zodra deze norm niet meer wordt gehaald
- Monitoren van de kwaliteit van de wegen door 2-jaarlijks uit te voeren inspecties aangevuld met jaarlijkse wijkschouw met gebruikers

7.3 Bermen en sloten.

In de werksessies is veel gesproken over het beheer van de bermen en sloten. Bermbeheer is vooral van toepassing in de structuurgebieden hoofdstructuur en buitengebied. Veiligheid is het belangrijkste uitgangspunt bij het bermbeheer. De huidige wijze van beheren voorziet in het periodiek vullen van sporen naast de verharding met puin. Deze manier van onderhoud schiet tekort bij sommige kwetsbare bermen langs zwaar belaste wegen in het buitengebied.

Bezien wordt de mogelijkheid om op een beperkt aantal wegen grasbetonstenen aanbrengen. Dit verhoogt de verkeersveiligheid en is ook levensduur verlengend voor de asfaltwegen. Daarbij is het van belang veel gebruikte routes in buitengebied te bepalen. In samenspraak met o.a. LTO en de Verenigingen voor Plaatselijk belang kan vastgesteld op welke wegen relatief veel landbouw- en loonwerkverkeer wordt aangetroffen. Daarnaast is van belang in beeld te brengen waar sluipverkeer aanwezig is. Dat gegeven is te combineren met de ontwikkelingen die nu al te voorzien zijn (o.a. herinrichting oversteken N 348 en N 48).

Onderzocht wordt ook of er bij de inritten van boerenerven verbeteringen te realiseren zijn. Participatie door bewoners wil de gemeente faciliteren, bijvoorbeeld in de vorm van ter beschikking stellen van materialen. Van belang is daarbij wel dat de gemeente als verantwoordelijk wegbeheerder voorwaarden opstelt waaraan de constructie moet voldoen en voor veilig werken aan de openbare weg. Gemeente stelt voorwaarden vast en controleert na aanleg.

Participatie bij beheer van de bermen in de vorm van maaien door aanwonenden willen we onderzoeken. Vanwege het risico bij werken aan de weg kan dat alleen plaatsvinden op voorwaarden die de gemeente daarvoor schriftelijk zal vastleggen met de betrokken aanwonenden.

Verder wordt onderzocht waar het bermbeheer meer op basis van ecologische principes (maaien en afvoeren van het maaisel) uitgevoerd kan worden. Bij een aantal wegen wordt dit nu al als pilot uitgevoerd en monitoren vindt eveneens plaats (participatie door De Vechtstreek). Deze manier van beheren heeft als effect dat er na verloop van tijd een berm wordt gevormd die beter te berijden is. Bovendien heeft deze berm ecologisch meer waarde. Na verloop van tijd neemt de hoeveelheid af te voeren maaisel ook steeds meer af als gevolg van de verschraling die door het maaien en afvoeren wordt bereikt.

Ook bij recreatieve routes en invalswegen heeft het de voorkeur het maaibeheer te veranderen in maaien en afvoeren gericht op kleur en grotere biodiversiteit in de bermen. Plaatselijk kan dat ondersteund worden door extra inzaaien van bermen (zie ook initiatief Idylle Vlinderstichting).

Verbeteren van de bermen in de vorm van aanbrengen bermverharding vraagt om een investering. Als aanzet voor het gewijzigde bermbeheer is te denken aan een investering van € 250.000,- Hiervoor kunnen bermen over ca.25 km (eenzijdig) dan wel 12,5 km (twee-zijdig) van grasbetonstenen voorzien worden.

Om de kwaliteit van de bermen in beeld te brengen wordt elk voorjaar de toestand van de bermen in beeld gebracht worden. Het is dan tevens de input voor het onderhoud dat in het komende jaar uitgevoerd moet worden. Met deze criteria zijn ook afspraken met het bestuur te maken over het kwaliteitsniveau dat wordt aangehouden. Als norm wordt ervan uit gegaan dat op 80% van de wegen geen bermonderhoud nodig is, anders dan maaibeheer. Op maximaal 20% van de wegbermen is binnen 3 jaren onderhoud nodig; daarvan is het komende jaar maximaal 10% van de wegbermen in onderhoud. Maat is de lengte van de weg die wordt onderhouden gerelateerd aan het totale weglengteareaal. Verdere differentiatie van deze normen is nog mogelijk bijvoorbeeld hogere eisen te stellen langs fietsroutes of lagere eisen te stellen bij zeer weinig gebruikte wegen in het buitengebied. Hieraan zijn ook kwaliteitscriteria te koppelen gericht op het maaibeheer.

Nieuw aandachtspunt bij het slootbeheer is de verandering in werkwijze bij het waterschap Groot Salland waar dat het onderhoud van een deel van de watergangen betreft. Het waterschap stopt in 2013 met het onderhouden van sloten waarvan de wettelijke onderhoudsplicht bij de aangrenzende eigenaren ligt. Voor de gemeente betekent dit extra uit te voeren onderhoud van ca. 25 kilometer sloten (vaak bermsloten). Binnen de bestuursdienst Ommen-Hardenberg wordt nu onderzocht welke gevolgen dit heeft voor de gemeente Ommen.

Verdere uitwerking van plannen en investeringen vindt plaats in het op te stellen beheerplan voor bermen en sloten. Uitgangspunten hierbij zijn:

Geen vermindering van het budget dat beschikbaar is voor beheer van bermen en sloten, Verbeteren van de kwaliteit van de bermen door investeren in kwetsbare bermen langs zwaar belaste wegen in het buitengebied in 2014 (€ 250.000,-)

Monitoren van de gewenste kwaliteit door voorjaarsinspectie: Kwaliteitsniveau Basis voor de bermen en sloten op 90% van de wegen in de hoofdstructuur en 80% van de wegen in het buitengebied; signaleren zodra de normen niet gehaald worden

Initiatieven uitwerken gericht op verkennen en faciliteren van participatie bij beheer bermen door LTO, Plaatselijke Belangen, Natuurmilieu De Vechtstreek en aanwonenden.

Bezien gevolgen veranderde werkwijze Groot Salland slootbeheer

7.4 Beheer openbaar groen

Breed is in de werksessies uitgesproken dat het mogelijk moet zijn het onderhoud van het openbaar groen in de gemeente Ommen efficiënter uit te voeren. Realistische mogelijkheden zijn er op de volgende onderdelen.

Diverse grotere grasvelden kunnen van het huidige gazonbeheer overgaan naar ruw grasbeheer en deels ecologisch beheer in de vorm van 2x per jaar maaien en afvoeren. Dit is toepasbaar op 8 ha. En dit levert een besparing op van € 0,20 per m² is € 16.000,- Daarnaast kunnen de oudere groenvoorzieningen die aan herinrichting toe zijn, omgevormd worden naar onderhoudsarmere beplantingen. Dat vraagt echter wel eerst een investering in de orde van grootte van €8,- tot € 12,- per m².

Landelijk zijn er de nodige voorbeelden van succesvol participeren door bewoners bij het groenonderhoud in de eigen woonomgeving. Hiervoor is een aanpak denkbaar zoals wordt toegepast door de gemeente Boxmeer. Kern van die aanpak is dat afspraken worden gemaakt met een wijkvereniging om relatief eenvoudig groen onderhoud uit te voeren tegen een vergoeding die aan de wijkvereniging wordt uitgekeerd zodra is vastgesteld dat aan de gestelde eisen (kwaliteitsniveau Basis) is voldaan. (zie hierna verdere beschrijving onder 7.9 participatie).

Hoewel de meningen daarover verdeeld bleken te zijn, is het toch de moeite waard te onderzoeken of participatie in de vorm van sponsoren van groenonderhoud op rotondes en bij invalswegen in groenstroken in Ommen haalbaar is. Als tegenprestatie voor de ontvangen beheerkosten zal er dan een bescheiden vermelding gemaakt worden van de sponsoring door het betreffende lokale bedrijf.

Aanknopingspunten zijn er ook om uitvoering te geven aan een vernieuwd hondenbeleid.

Aansluitend op het ingediende initiatiefvoorstel in de raadsvergadering juni 2013 wordt onderzocht of de gevraagde uitzaaszones inasbaar zijn in een gewijzigd maaibeheer.

Deze constatering leiden tot de conclusie dat per saldo een (beperkte) besparing op kosten van beheer openbaar groen te realiseren is zonder dat dit ten koste gaat van de basiskwaliteit. Landelijk lopende projecten laten bovendien zien dat besparen op onderhoud van openbaar groen in ieder geval realistisch is met behoud van de huidige kwaliteit als bewoners participeren in het onderhoud van groen in hun woonwijk. Is dat laatste niet haalbaar dan betekent besparing op kosten al snel ook een teruglopende kwaliteit in de vorm van een minder verzorgde en schone openbare ruimte.

Daarbij biedt de gewijzigde aanpak zeker ook kansen om met name het openbaar groen en de bermen op een meer ecologische wijze te beheren.

Verdere uitwerking van de gewijzigde aanpak beheer openbaar groen vindt plaats in het op te stellen beheerplan openbaar groen. Uitgangspunten hierbij zijn:

Vermindering van het budget dat beschikbaar is voor beheer van openbaar groen met € 65.000,- en formatie openbaar groen met € 62.500,-

Voorstellen uitwerken in samenspraak met omwonende hoe groenvoorzieningen om te vormen zijn tot onderhoudsruimer openbaar groen

Kwaliteitsniveau Hoog hanteren voor groen in het centrum; kwaliteitsniveau Basis handhaven voor alle andere structuurgebieden. Monitoren van de kwaliteit in afstemming met uitbesteden van groenonderhoud aan derden en conform CROW systematiek kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2013.

In het beheerplan onderhoudsniveau vaststellen en in beheermaatregelen uitwerken voor de benoemde parels van Ommen.

Initiatieven uitwerken gericht op verkennen en faciliteren van participatie bij beheer van openbaar groen groepen bewoners, Plaatselijke Belangen, Bedrijven en Natuurmilieu De Vechtstreek

7.5 Beheer Openbare verlichting:

Uitgangspunt blijft verlichten van de openbare ruimte volgens de landelijk geldende richtlijnen. Daarbij gaan we wel kritisch na verlichting te saneren waar dat kan in plaats en/of tijdsduur van verlichten. Om de kwaliteit van de armaturen te verhogen tot op niveau Basis is het nodig te investeren in ombouwen van oudere armaturen. Dit kan goed samengaan met het plaatselijk ook vervangen van lichtmasten om de openbare verlichting met minder energie te laten functioneren. Prioriteit ligt bij de grote energieverbruikers en die vinden we vooral in de hoofdstructuur, woongebieden Ommen en Lemele.

Hiertoe wordt een investeringsplan opgezet . Als richtlijn is uitgegaan van een investering ter grootte €250.000,-. Met dat geld kunnen ca.250 lichtpunten vernieuwd en energiezuinig worden ingericht. Berekningen tonen aan dat hiermee besparingen op energie en vervangingen te realiseren zijn ter grootte van 50% van de structurele kosten voor die lichtpunten.

Verdere uitwerking van het aangepaste beheer openbare verlichting vindt plaats in het op te stellen beheerplan openbare verlichting. Uitgangspunten hierbij zijn:

Geen vermindering van het structureel beschikbare budget voor openbare verlichting
In 2014 een bedrag van € 250.000,- reserveren voor duurzaam verbeteren van de openbare verlichting en daarbij de direct aanwonenden betrekken.

Kwaliteit van lichtmasten, armaturen en lampen op niveau Basis handhaven/brengen in alle structuurgebieden.

Monitoren van de kwaliteit afgestemd op wijze van uitbesteden onderhoud.

7.6 Riolering en water:

De gemeente is ervoor verantwoordelijk dat het inzamelen en transporteren van (vuil)water volgens de wettelijke eisen plaatsvindt. In de werksessies is door de deelnemers ook uitgesproken dat er voldoende aandacht en budget beschikbaar moet blijven voor deze belangrijke taak. Dat betekent in standhouden van de voorzieningen op het huidige niveau en voldoende middelen reserveren om in de toekomst tijdig de nodige maatregelen te kunnen nemen. In het najaar vindt daarover besluitvorming plaats in het nieuwe verbreed Gemeentelijk Riolerings Plan (v GRP).

In relatie tot integraal beheer van de openbare ruimte is vooral van belang na te gaan waar de aanknopingspunten zitten als het gaat om werk met werk maken in de komende jaren. Dit kan ook een relatie hebben met opwaarderen woonstraten dan wel wijksgewijs verbeteren woonomgeving zoals hierna is beschreven (zie 7.9 stimuleren participatie). Voor de verzorgingsgraad van de voorzieningen in de openbare ruimte die verband houden met de riolering (kolken, putten en goten) wordt het kwaliteitsniveau van wegbeheer gehanteerd, beschreven in 7.2.

Speciaal aandachtspunt is de overdracht van het stedelijk water naar het waterschap Velt en Vecht. Goede werkafspraken moeten gemaakt worden waar het gaat om samenwerken bij uit te voeren onderhoud (afstemming werkzaamheden oevers, afvoeren maaisel, drijfvuil etc.). Daartoe wordt aansluiting gezocht bij het te hanteren kwaliteitsniveau Basis voor beheer openbaar groen. Hier liggen ook kansen om tot participatie door bewoners bij het beheer te komen (bijvoorbeeld twee keer per jaar in samenspraak met de beheerder opruimen van zwerfvuil in en rondom vijverpartijen).

7.7 Overige voorzieningen in de openbare ruimte

Veel waardering is er uitgesproken voor de wijze waarop speelvoorzieningen door bewoners in samenspraak met de gemeente worden onderhouden. De gemeente wil dit blijven faciliteren en jaarlijks overleggen met de bewonersgroepen hoe deze werkwijze nog verbeterd kan worden.

Doelstelling van de gemeente is ook de recreatieve voorzieningen op het huidige hoge peil van onderhoud te houden. Op dit moment is het beheer nog ondergebracht bij verschillende instanties en daarin is verdere verbetering aan te brengen. Recreatieondernemers worden gestimuleerd om met gerichte aanbevelingen te komen gericht op beheer van de voorzieningen.

Voor straatmeubilair, bebording en markeringen is van belang nog eens kritisch te kijken naar nut en noodzaak van deze voorzieningen. Saneren van overbodige voorzieningen is mogelijk en daartoe wordt door gerichte schouw gefaseerd in de hele gemeente uitgevoerd. Aandachtspunt is daarbij ook orde te brengen in de verwijzingen naar recreatieve bestemmingen of bedrijven ten einde wildgroei te voorkomen. Daarbij hoort direct optreden tegen illegaal plaatsen van borden en reclame-uitingen op openbaar terrein.

Verdere uitwerking van deze aandachtspunten vindt plaats in de op te stellen beheerplannen. Uitgangspunten hierbij zijn:

Geen vermindering van het structureel beschikbare budget voor speelplaatsen en recreatieve voorzieningen; kwaliteitsniveau A voor deze voorzieningen in stand houden.

In 2014 starten met saneren van overbodige borden, markeringen en straatmeubilair; kwaliteitsniveau B voor deze voorzieningen is uitgangspunt.

Monitoren van de kwaliteit afgestemd op wijze van uitbesteden onderhoud.

7.8 Gladheidsbestrijding en straatreiniging

In de werksessies is aandacht gevraagd voor het efficiënt uitvoeren van de operationele beheertaken. Daarbij is vooral gesproken over de straatreiniging en gladheidsbestrijding. Nu de buitendiensten zijn samengevoegd wordt nog eens kritisch bekeken of efficiënter werken mogelijk is. In het gladheidsbestrijdingsplan wordt dat uitgewerkt en er wordt jaarlijks gecommuniceerd over de manier waarop gladheidsbestrijding in Ommen wordt uitgevoerd. Straatreiniging wordt meer als maatwerk toegepast en dat betekent dat de aanwezigheid van vervuiling bepalend is voor inzet van de veegauto.

Aandachtspunt hierbij is de noodzaak om in de komende jaren de chemische onkruidbestrijding te vervangen door een andere wijze van onkruidbestrijding op verhardingen (in het groen wordt dit al niet meer toegepast). Omdat een meerderheid van de Tweede Kamer het verbod versneld wilde invoeren, heeft de staatssecretaris op 3 september 2013 gemeld te willen koersen op het volgende scenario: november 2015 een verbod invoeren op professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (m.n. onkruidbestrijdingsmiddelen) op verhardingen, buiten de landbouw en een verbod op particulier gebruik van alle gewasbeschermingsmiddelen. In november 2017 wil zij dit verbod uitbreiden naar sport- en recreatieterreinen.

In het tijdpad is ruimte voor evaluatie en overleg met het ministerie. Op Europees niveau is een verbod op het gebruik van Glyfosaat in 2018 afgesproken. In Ommen worden proeven genomen met alternatieve bestrijdingsmethoden zoals toepassing van azijnzuur in plaats van glyfosaat. Onduidelijk is nog welke gevolgen dit heeft voor de toekomstige te hanteren werkwijze.

Verdere uitwerking van deze aandachtspunten vindt plaats in de op te stellen beheerplannen straatreiniging en gladheidsbestrijding. Uitgangspunten hierbij zijn:

Benodigde budgetten bepalen nadat efficiënter werken in de deelplannen voor straatreiniging en gladheidsbestrijding is uitgewerkt.

Kwaliteitsniveau A voor verzorgingsbeeld in het centrum aanhouden; voor de overige structuurgebieden is kwaliteitsniveau B het streefbeeld.

Initiatieven uitwerken gericht op verkennen en faciliteren van participatie bij schoonhouden openbare ruimte en dor groepen bewoners, Plaatselijke Belangen, bedrijven en verenigingen.

Monitoren van de kwaliteit afgestemd op wijze van uitbesteden onderhoud.

7.9 Stimuleren participatie op verschillende thema's.

In de werksessies zijn diverse deelnemers voorstellen ontvangen gericht op participeren door bewoners en organisaties bij het toekomstig beheer van de openbare ruimte. Hieronder worden de kansrijke voorstellen kort besproken.

Voor het bepalen van de noodzakelijke onderhoudsmaatregelen wil de gemeente een vraaggerichte aanpak per kern/wijk invoeren. Basis voor de uit te voeren werkzaamheden zijn signalen van bewoners (meldingen) en PB's /wijkverenigingen. Door structureel in te voeren voorjaarsoverleg met wijkshouder (wijkdelegatie, contactpersoon buitendienst) worden gebreken in de openbare ruimte gesignaleerd en besproken wat en wanneer

daaraan iets wordt gedaan. Deze aanpak is goed bruikbaar voor bepalen klein onderhoud aan verhardingen, openbaar groen, bebording, verlichting en andere voorzieningen. Hierbij kan dan ook snel bepaald worden welke onderhoudsmaatregelen geschikt zijn om in samenwerking met de buurt aan te pakken.

De gemeente wil ook bevorderen dat speeltuincommissies en wijkverenigingen in Ommen meer samen gaan optrekken en kennis uitwisselen. Hulpmiddel hierbij is het structureel invoeren van een voorjaarsoverleg met gemeente via de contactambtenaren met daarin aandacht voor openbare ruimte onderwerpen.

Participatie van bewoners in groenonderhoud via wijkverenigingen /PB's wordt kansrijk geacht. Hiervoor is een aanpak denkbaar zoals wordt toegepast door de gemeente Boxmeer. Daar worden kernen/wijken in de gelegenheid gesteld ca. 10% van het areaal te beheren. Het betreft dan uitvoeren van onderhoud aan beplantingsvlakken en grasvelden waarvoor geen specifieke vakkennis vereist is. De bewoners krijgen hiervoor een vergoeding op basis onderhoudsniveau C. De besparing is dan het verschil beheerkosten huidig niveau B naar straks C (ca. € 0,20 per m²). Bijkomend positief effect is een duidelijke toename in de onderlinge contacten (sociale betrokkenheid). Denkbaar is hiermee te starten in 2014 met enkele proefprojecten in kernen en/of woonwijken in Ommen. Randvoorwaarde is hierbij vanuit de gemeente te zorgen voor deskundige uitleg en procesbegeleiding. Bij gebleken succes is deze werkwijze daarna uit te breiden naar alle kernen en wijken waar daarvoor voldoende animo bestaat.

De gemeente zet in op verbeteren van de contacten met de vertegenwoordigers van bewoners en belangengroeperingen zodat maatwerk geleverd kan worden bij het beheer van onderdelen van de openbare ruimte. Concrete voorstellen zijn benoemen contactpersoon bij team buitendienst voor overleg met landgoedeigenaren, organiseren jaarlijks voorjaarsoverleg wijkschouw en jaarlijks overleg met speeltuinbeheerders. Recreatieondernemers worden gestimuleerd om met gerichte aanbevelingen te komen gericht op beheer van de voorzieningen.

Voor het bermbeheer is van belang de kwetsbare onveilige bermen in beeld te brengen. Daarbij speelt het huidige en toekomstige gebruik ook een rol. Veel gebruikte routes in het buitengebied kunnen heel goed in samenspraak met o.a. LTO en de Plaatselijke Belangen in beeld gebracht worden (landbouw- en loonwerkverkeer). Daarnaast is van belang te bepalen waar sluipverkeer aanwezig is dat combineren met de ontwikkelingen die nu al te voorzien zijn (o.a. herinrichting oversteken N 348 en N 48).

Bij boerderijen en andere bebouwing in het buitengebied is participatie door bewoners mogelijk waar het verbeteren van inritten betreft. Gemeente stelt voorwaarden vast, verstrekt materialen en controleert na aanleg. Participatie bij beheer van de bermen door maaien door aanwonenden willen we ook onderzoeken. Vanwege het risico bij werken aan de weg kan dat alleen plaatsvinden op voorwaarden die de gemeente daarvoor schriftelijk zal vastleggen met de betrokken aanwonenden.

Gemeente Ommen wil participatie door bewoners, instanties en verenigingen de ruimte geven en maakt graag gebruik van nieuwe initiatieven op dit gebied. De gemeente wil deze ontwikkeling ook aanmoedigen door budgetten op maat toe te kennen aan verenigingen voor uitgevoerde werkzaamheden die passen binnen het vastgestelde beheer voor de openbare ruimte.

De gemeente onderzoekt welke nieuwe mogelijkheden er zijn voor participatie bij het beheer en daartoe wordt er voorjaar 2014 een prijsvraag uit geschreven.

Soms is het nodig het beheer van de woonomgeving op wat grotere schaal aan te pakken. Dit komt in beeld als meerdere voorzieningen in een wijk toe zijn aan vervanging en herinrichting nodig is. Gekozen kan dan worden voor het wijksgewijs opknappen van woonstraten in oudere woongebieden (Laarakkers, Zeeheldenbuurt) waarbij de bewoners vanaf het begin een stevige inbreng in het proces hebben. Deze aanpak is vergelijkbaar met de eerdere uitgevoerde opwaardering van hofjes in de Dante. Financiering kan plaats vinden uit de reserve wegen en eventueel fonds riolering en aangevuld met bespaarde onderhoudsmiddelen uit de jaarlijks beschikbare onderhoudsbudgetten. Financiering door derden (provincie, woningbouwverenigingen) lijkt eveneens kansrijk.

8. Vervolgacties

8.1 Uitwerking in beheerplannen

Na de besluitvorming over het beleidskader IBOR Ommen worden beheerplannen per thema opgesteld. In die plannen wordt het beheer en onderhoud voor de komende 4 jaren verder uitgewerkt. Daarbij gaat het om de volgende beheerplannen:

1. Verbreed Gemeentelijk Riolerings Plan (vGRP)
2. Wegen beheerplan
3. Beheerplan voor bermen en sloten
4. Beheerplan openbaar groen
5. Beheerplan openbare verlichting
6. Beheerplan gladheidsbestrijding
7. Beheerplan straatreiniging

Deze plannen zijn een nadere uitwerking van de uitgangspunten die hiervoor per thema zijn benoemd. Daarbij wordt per thema ook meer in detail beschreven:

Welke beheersmaatregelen worden uitgevoerd,
Het kwaliteitsniveau dat gerealiseerd zal worden.
Het richtbudget dat jaarlijks voor het beheer van dat thema beschikbaar is,
De wijze waarop de kwaliteit van dat thema gemonitord zal worden,
De gevolgen en effecten die dit heeft op de bedrijfsvoering.

Bijzondere aandacht is er ook in de toekomst voor de parels van Ommen. Bij de werksessies zijn hiervoor veel suggesties gedaan. Van de beschreven objecten zal nut en noodzaak van hoog onderhoudsniveau onderzocht worden. Voorwaarde daarbij is dan wel dat er een relatie ligt met het beheer van openbare ruimte. Daarbij zullen ook mogelijkheden van participatie door derden de aandacht krijgen.

8.2 Monitoring

De gemeente is verantwoordelijk is voor een veilig gebruik van de openbare ruimte. Dat stelt eisen aan de staat van de openbare ruimte. Vanuit jurisprudentie (o.a. uitspraak Rechtbank Zwolle 31 juli 2012) is onderzocht wat dit betekent voor de te realiseren kwaliteit en monitoring daarvan.

In dit beleidskader hanteert de gemeente voor verschillende onderdelen de richtlijnen van CROW. Bepalend voor toekennen van claims is de beoordeling of de situatie gevaar oplevert voor de (weg)gebruiker. Een weg is gevaarlijk als de weg niet voldoet aan de eisen die de weggebruiker daaraan in de gegeven omstandigheden mag stellen. De richtlijnen van CROW die de gemeente hanteert geven daarvoor aanwijzingen. Daarbij geldt ook dat van weggebruikers een zekere mate van opmerkzaamheid mag worden verwacht. Als voorbeeld is oneffenheid van een berm in het buitengebied in zekere mate te verwachten en de weggebruikers dienen daarop te anticiperen.

Vanuit deze benadering is van belang dat er eisen worden geformuleerd die eenduidig te hanteren zijn bij de uit te voeren inspecties. Voor een belangrijk deel voorzien de landelijk veel gehanteerde CROW richtlijnen daarin. In de beheerplannen kan nu verder uitgewerkt worden hoe deze richtlijnen bij de inspecties in Ommen gehanteerd gaan worden. Dit is dan tevens de input voor het onderhoud dat in het komende jaar uitgevoerd moet worden.

Met deze criteria zijn ook afspraken met het bestuur te maken over het kwaliteitsniveau dat wordt aangehouden. Bijvoorbeeld: op 80% van de wegen is geen bermonderhoud nodig anders dan maaibeheer. Op maximaal 20% van de wegbermen is binnen 3 jaren onderhoud nodig; daarvan is het komende jaar maximaal 10% van de wegbermen in onderhoud. Verdere differentiatie van deze normen is nog mogelijk bijvoorbeeld hogere eisen te stellen langs recreatieve fietsroutes of lagere eisen te stellen bij zeer weinig gebruikte wegen in het buitengebied.

Hieraan zijn ook kwaliteitscriteria te koppelen gericht op het maaibeheer. Bijvoorbeeld 80% van de wegbermen wordt 2x per jaar geklepeld waarbij het gras in de berm blijft liggen. 10% van de wegbermen wordt beheerd volgens ecologisch maaibeheer (maaien en afvoeren meterstrook langs de verharding juni en maaien en afvoeren gehele berm in september/oktober op de plaatsen die potentie bevatten. Op 10% van de wegbermen wordt intensief maaibeheer toegepast (4 x per jaar maaien en afvoeren o.i.d. op gewenste nette plaatsen dan wel plaatsen met overvloedige groei van riet, brandnetels etc.

In de beheerplannen wordt deze systematiek voor alle beheerthema's uitgewerkt. Nuancering naar thema's in de vorm van beeldkwaliteit past daar goed in (bijvoorbeeld 80% openbaar groen onderhoudsniveau B, 10% onderhoudsniveau A, met name centrum en andere specifiek benoemde plaatsen zoals de Parels van Ommen. Maximaal 10% van het openbaar groen kent beeldkwaliteit C.

In de beheerplannen is per kwaliteitsniveau ook een inschatting te geven van de kosten van jaarlijks onderhoud per m² in de verschillende structuurgebieden in de gemeente Ommen. Vergelijking is dan mogelijk met landelijke gegevens die recentelijk door CROW zijn gepubliceerd. Hierin ligt ook de basis verankerd voor het bepalen van eventueel aan verenigingen uit te keren bijdragen voor uitgevoerd onderhoud.

8.3 Communicatie

Na vaststelling door de raad begint het participatietraject. Het is van belang dat partners die hebben meegedacht, ook in het vervolgtraject actief betrokken blijven. Door gezamenlijk op te trekken is de kans groter dat de participatie succesvol kan worden geïmplementeerd en dat daardoor de doelstellingen van dit beleidskader worden gerealiseerd (openbare ruimte die veilig wordt gebruikt, schoon is en duurzaam wordt beheerd binnen de gestelde financiële kaders).

Het is daarom van belang, snel na vaststelling van het beleidskader, een plenaire bijeenkomst te organiseren met de partners waarmee eerder de gesprekken zijn gevoerd. Doel van de bijeenkomst is om 'wij-participatie op maat' te creëren. Samen wordt bepaald wat de beoogde doelstellingen zijn, wat goede praktijkvoorbeelden zijn, welke mogelijkheden er zijn en hoe verschillende partijen bijeengebracht kunnen worden.

Daarna komen er meer bijeenkomsten gericht op doelgroepen. Dit kunnen wijken of buurtschappen zijn. Hier geeft de gemeente een overzicht aan mogelijkheden om participeren in het beheer van de openbare ruimte. Dit kan aan de hand van voorbeelden uit andere gemeenten of voorstellen van de belangenbehartigers. Daarnaast is er ook de mogelijkheid voor participanten om zelf mogelijkheden in te dienen. Voorwaarde is dat deze bijdragen aan realiseren van de doelstellingen genoemd in het beleidskader. Het is van belang dat er helderheid is over hetgeen de gemeente vraagt en kan bieden en wat een participant mag verwachten. Daar waar ruimte mogelijk is, moet deze worden gegeven, maar daar waar dit niet is, moet dit helder zijn. Uit deze bijeenkomsten volgt een overzicht van kansrijke projecten waar de gemeente verder invulling aan kan geven bij de uitvoering van het beleid. Bij deze projecten is het wenselijk om vooraf de afspraken vast te leggen tussen de betrokken partijen. De gemeente moet daarbij ook in beeld brengen hoe de communicatie met de participanten verloopt. Hierbij kunnen de bestaande contactambtenaren een goede rol vervullen.